Q. D. B. V.

DISPUTATIO POLITICA

DE

JURE MONETARUM,

Quam,

Divina aſſiſtente gratia,

IN ILLUSTRI SALANA,

SUB PRÆSIDIO

Viri Ampliſſimi, atque Excellentiſſimi

DN. SEVERI CHRISTOPHORI OLPII, Rectoris h. t. Magnifici,

Poëſeos Ordinarii, nec non Philoſophiæ Practicæ Extraordinarii Profeſſoris Publici,

Domini Præceptoris atq; Fautoris honorandi, ſuſpiciendi

Publicæ Diſquiſitioni ſubjiciet

JOHANN: GEORG: KRUG Magdeburg. Saxo

AUTOR.

MENSE JULIO

In Auditorio Philoſophico.

JENÆ,

LITERIS GEORGII SENGENWALDI.

ANNO M. DC. LXIII.

Digitized by Google

REVERENDISSIMO AC SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO

AUGUSTO,

POSTULATO ADMINISTRATORI PRIMATUS ET ARCHIEPISCOPATUS MAGDEBURGENSIS, SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ ET MONTIUM DUCI, LANDGRAVIO THURINGIÆ, MARGGRAVIO MISNIÆ, SUPERIORIS ATQUE INFERIORIS LUSATIÆ, COMITI MARCÆ RAVENSBERGÆ ET BARBY, DYNASTÆ IN RAVENSTEIN

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

HASCE STUDIORUM SUORUM PRIMITIAS

HUMILITER ATQUE SUMMISSE

DICAT ET CONSECRAT

AUTHOR ET RESPONDENS.

Google

Σὺν Θεῷ

Præfamen.

INter præcipua ac potiſſima Majeſtatis jura non infimum tenet locum jus circa monetam. *Henning. Arniſ. Lib. 11. cap. 7. de jur. Majeſt.* Sixtin. Lib. 11. cap. 7. de Regal. ſummar. 22. Rem enim publicam vis pecuniarum maximè ſtabilit. Et majeſtatis eſt, proſpicere, ne quid Reſpublica detrimenti patiatur, neve pacata ejus gubernatio perturbetur, quod vix aliâ re promptiùs accidere ſolet, quàm ex moneta; mutatâ enim rerum menſura, vel eâ turbatâ, omnia reliqua mutari vel turbari neceſſe eſt, ut *Magnif. Dn. Benedictus Capzovius Commentario in leg. Regiam Juridico-Hiſtorico-Politico ex Arniſ. l. c. adducit*, de quo ingenii excercendi ergo cum Deo aliquid publicæ ventilationi ſubjiciemus.

Caput Primum.

DE MONETÆ ETYMOLOGIA, HOMONYMIA, SYNONYMIA ET DEFINITIONE.

§. I. Etymologiam quod attinet: nonnulli ſcribunt, monetam aptè à monendo ex hac ratione derivari poſſe; quod effigies Principis, monetæ impreſſa, moneat ſubditos, ſe eidem ſubjectos, cujus imaginem in moneta conſpiciant, vid. *Conrad. Carpzov. b. m. Diſput pro Lic. hab: qui de Regal. cap. 42. Dan. Otto in de Jur. publ. Imp. Rom. Diſſert. Jurid. Polit. cap. 11. th. 7. de Regal fisci.* Alii ob hanc rationem à monendo deductam volunt monetam, quod moneat, ne quid fraudis in materia, ſigno, aut pondere fiat. *Sixtin. Lib. 2. de Regal. ſumm. 51.* auctoritas quippe, valor, pondus & probitas, ſunt neceſſaria requiſita, quæ nos certos & ſecuros reddunt, quod nihil fuci ſubſit: Alii ob eam cauſam, quod moneta ſigni ſui impreſſione vel autoris, vel pretii, vel alterius rei futura etiam ſecula commoneat. *Cic. l. 1. de divinat. Coraſ. l 3. miſcellan. cap. 13. n. 3.*

§. II. Homonymiam quod ſpectat: Accipitur moneta 1. pro Dea Junone, ex hoc fundamento, quod non multo ante urbem captam à Gallis terræ motus factus eſſet, inde fama fuit, extitiſſe vocem è Junonis templo, quod erat in arce; ut de ſue plena fieret procuratio *Roſin. in Antiquitat. Roman l. 2. c. 6.* Aliam cauſam *Suidas* ſuppeditat, inquiens, quod, cum Romani pecuniæ indigerent in bello contra Pyrrhum & Tarentinos, eos Junonem invocaſſe, quæ ipſos monuiſſe perhibetur, ut Juſtitiæ armis uterentur, cumq; Romanis contigiſſet, Monetã Junonem veneratos eſſe, ejusq; monetæ ſignum fuiſſe, quod moneta inſcripta in ejus templo adſervarentur.

Alii

Alii eam cauſam tradunt, quod moneta Juno ſit vocata; nempe Junonem monuiſſe Romanos per anſerem, teſte Lucano, dicente: Numina Caſtrenſis miſcebis flamma monetæ. Et *Cic. l. 1. de Divinat*: Poſt cladem, inquit, maximam à Senonibus Gallis factam, audita vox ex Iunonis arce fuit, ex qua Iuno illa moneta eſt vocata. 2. Pro officina publica monetali, in qua pecunia cuditur. *Henning. Arniſ. l. 2. c. 2. de Jur. Majeſt.* Auſon: in Epigramm:

Templa Palatina, arces opulensq; moneta.

Huic præterea etiam addere placet, quod habet *Macrob: 1. Somn. Scipionis*; ubi uterum appellat Monetam formandi hominis. Ab officina illa monetali Monetarii german: Die Müntzmeiſter originem ſuam traxerunt, qui, ut obiter addamus, olim in ſua conditione ſemper durare coacti ſunt, nec dignitatis cujuscunq; privilegio ab hujusmodi conditione liberari potuerunt. *Sixt. l. c.* At hodie tamen conditio Monetariorum non eſt vilis de generali & notoria conſvetudine Germaniæ, nam nō minus ac aliiq; pro ingenuis hominibus, honeſtisq; perſonis reputantur, certis privilegiis fruuntur, usq; adeò, ut ſecundum illa nullus in probatam & honeſtam officinam monetariam recipi poſſit ac debeat, niſi priùs in conſimili honeſto & probato Argyrocopio probaverit, quod legitimè natus ſit, quod per integrum quadriennium artificium hoc didicerit & ſub duriſſima ceterorum Monetariorum diſciplina honeſtè ſeſe geſſerit: 3. Sumitur vel pro omni contractuum ſponſore, quo rerum æſtimationem metimur, ut tamen ipſis rebus contradiſtinguatur, quo ſenſu Philoſophum accepiſſe videtur. *1. Polit. c. 9.* vel pro quocunque numiſmatis genere, ſive auro, ſive argento.

§. III. Præmiſſâ Homonymiâ, pergimus ad Synonymiā. 1. vocatur pecunia, quæ vox euphoniæ cauſa rationeque originis pro pecudia dicta eſt, eò, quod priſcis tempo-

ribus facultates veterum in pecudum copia & re ruſtica, conſtiterint: dicitur etiam pecunia propterea, quod monetæ antiquitùs de pecudum corio inciſæ & ſignatæ fuerint. *Iſidor. lib. 10. cap 17.* vel, quod Romanorum æs primùm ovium boumque effigie ſignatum fuerit: unde Plutarchꝰ in Publicola ſcribit, vetuſtiſſimos reperiri nummos, in quibus ſignum ſit ovis, ſuis, bovisq; conſpectum. 2. nummus, ſ. numus, quod non à natura, ſed Ἀπὸ τοῦ νόμου ſit, teſte Ariſtotele *Lib. 1. Polit. cap. 9. & 5. Ethic. c. 8.* & videtur lex denominationem dediſſe, cum & jus monetæ legis ipſius ſit poteſtas. 3. æs quoq; monetæ ſignificationem habet: quia prima urbis ætate ſolo ære ſignato propè ad primum usq; bellum Punicum Romani uſi ſunt, &, cùm aurum ac argentum introductum eſſet, manſit tamen vocabulum æris, omnemq; pecuniam æs dixerunt, etiam auream. Inde *Virgil. Eclog. 1. v. 36.*

Nonnunquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

Porro vocatur moneta argentea à Perſis Abas, à Schach Aba (quem primum cudendæ monetæ Authorem fuiſſe ſcribit) ſic denominata; item Chodabende, cum Schach Chodabende eandem induxit; olim Lari dictæ ſunt monetæ: *Dn. Adam: Olear: in Itin: Perſic: l. 5. c. 6 p. 560.* Arabes monetæ huic argenteæ etiam Perſicum impoſuerunt nomen & vocaverunt Darrhem. Sed ideò, quoniam eodem tempore Perſicum Imperium ut & Romanum floruerunt, cujus Romani Imperii Auctoritate, idem Arabes nominârunt auream monetam Romano vocabulo, Dinar de Denareis aureis, ita dictum, quo & ſimul uſi ſunt Græci paſſim. Obolos autem æreos cum Romanis iidem Arabes etiam Folles nuncupaverunt, de quibus videri poterit *Salmaſ: lib. de uſur:* A Perſis oboli ærei communiter Pul dicti ſunt, in ſpecie verò Kasbeli nuncupantur *Dn. Adam. Olear. in Itin. Perſic. l. c.* à Gallis Monnoye dici-

tur

tur Moneta, ab Hiſpanis la moneda, à Belgis Munt, à Germanis autem vocatur Münß oder Geld. *Ambroſ. Calepin. dictionar. ſuo.*

§. IV. Sequitur Definitio Monetæ: Eſt autem *moneta, materia electa, cujus publ. ac perpetua æſtimatio diſficultatibus permutationum, æqualitate ſubveniret, eaq; materia forma publica percuſſa, uſum dominiumq; non tàm ex ſubſtantiâ præbet, quàm ex qualitate.* Quæ definitio deſumpta videtur ex Philoſophi verbis 1. *Politic. cap. 9. Quare ad permutationes tale quid inter ſe pacti ſunt dare ac accipere, quod ipſum ex rerum vita utilium numero uſum ad vitam habeat facilè & commodum; ut eſt ferrum, & argentum, & ſi quod aliud ejus generis: primò quidem ſimpliciter magnitudine & pondere definitum, tandem verò & notâ impreſſâ à permutantibus, ut eos liberaret à dependendo, nota enim impoſita ponderis fuit index.* Ideò placet nobis, eamq; accuratiùs conſiderabimus: Definitur quidem etiam à Vernalæo *l. 3. Polit. th. 7. c. 1. Moneta bractea quadam metallica, ſupremi Principis auctoritate, pro commodiore permutatione ſignata ac æſtimata.* Alius Author hanc definitionem ſuppeditat: quod nempe *Moneta ſit pecunia ex materia metalli præcipuè auro & argento ad publ. Reipublicæ uſum à Republ. confectam*; *Joh. Kitzel. Tractat. de Jur. Monetar. Claſ. 1. Theor. 4.* ita definit *Quod ſit bractea quadam metallica publica charactere inſignita, omnium rerum æſtimationem præſtans.* Quæ definitiones jam in medium prolatæ, quamvis ſatis bonæ ac firmæ ſint, his tamen neglectis, quam primo loco poſuimus, ut jamtùm diximus, contemplabimur.

§. V. In definitione noſtra dicitur 1. Materia, quam quidam dividunt in propinquam & Remotam: *Arniſ l. 2. c. 7. de Iur. Majeſt.* Nobis in uſu eſt aurum, argentum: Æs ſ. Cuprum, apud Svecos, Gallos Ita-

los

372

Digitized by Google

los etiamnum in uſu eſt. *Plurim. Reverend. Dn. Balthaſ. Cellar. c. 15. Polit.* §. *10. Dan. Otto in differtat. Juridic-Politica de Jur. Publ. Im. R. c. 11. Th. 7. Monetal. lib. 2. de pecun. Retid. l. 3. d. re num. cap. 2. VVolfgang Heid. in Philoſoph. Polit. Syſtemat. c. 3. p. 577.* Sed Ferrum in uſu fuit apud Clazomenios, Corium apud Spartanos: *Dn. Cellar. l. d. Georg. Schonbörn. in Polit. l. 4. c. 30.* item filum argenteum apud Perſas, quod monetæ genus vocabant Lari, aſt illud antiquum & obſoletum: Stanno etiam veteres uſos fuiſſe conſtat ex Polit. *Cellar. c. 15. ſ. 10. Salmaſ. in lib. de uſur. c. 16. p. 468 ſcribit.* Diverſas gentes hoc l. illo monetarum genere uſas unô eodemq; tempore fuiſſe, ut Athenienſes argenteam monetam, Chartaginenſes Coriaceam, Byzantios ferream, Lacedæmonios meram ferri maſſam, alias gentes lutum coctum & ſignatum. Aethiopes eo ſeculo, quo Plato ſcribebat, lapillos quosdam inſculptos pro nummis uſurpasſe. In Provincia Carajama, quæ magno Regi Tartariæ ſubeſt, aureis & albis lapillis, qui in mari reperiuntur, teſte Paul. Venet. uſi ſunt. In Provincia, cui nomen Caniclu inditum, ſub eodem Rege ſita, moneta minor è ſale eſt formata, in exiguis tamen maſſis, in alia Corallium nummi vicem præſtat. Magni Chani moneta non ex auro & argento cuditur, ſed cortice mori interiore in particulas varias ac rotundas ſciſſo, invicem compacto ac Regali ſigillo ſignato. Additur electa: qua vocula innuitur requiri, ut ſit materia idonea, ut ſcilicet poſſit facilè circumferri, condi, liquari, cogi, duci, cudi, figurari, & ex rebus utilibus, ſive iis, quarum rerum uſus eſt in vita: unde ſi ex charta, corio, aut ungulis animalium, piſcium ſquamis monetæ eſſent factæ, nullo modo materia ex rebus utilibus conſtaret: *Caſus in Sphæra Civitatis* ſeptem monetæ conditiones adducit: quarum prima eſt, ut ſit quantitate

titate

litate parva; Secunda ut ſit alicujus Principis ſimmacro notata: tertia, ut ſit certo pondere & valore diſtincta: quarta, ut non facilè exedatur, & corruptioni obnoxia reddatur. Quinta, ut ſit rara & pretioſa. Sexta, ut ſit ad uſus pauperum in partes minimas diviſa. Septima, ut ſit ad commutationem neceſſariam, non ad ſordidam uſuram deſtinata. Has conditiones ſi probè ponderaverimus, facilè patet, aurum & argentum commodiſſimè monetæ materiam ſuſtinere; *Ariſtoteles 1. Polit. cap. 9.* etiam ferrũ utilibus monetæ rebus accenſet, at verò cum facilè corripiatur, neceſſarium non eſt, præprimis apud nos in Germania, ut in materiam monetæ aſſumatur.

§. VI. Sed hæc de materia dicta ſunto; Nunc ſequitur FORMA Monetæ, quæ duplex eſt: Externa & Interna. In propatulo autem eſſe autumo, aurum olim planè non fuiſſe ſignatum, ſed in multas ac minutas facies conciſum Veteres adſervaſſe ac repoſuiſſe, nihilominus in lateres conflatum. Idem & fecère Romani, teſte Varrone apud *Nonn. l. 3. de vita P. R.* Nam lateres aurei & argentei primùm conflati & in ærarium conditi ſunt. Hinc Crœſus magnã argenti vim in Theſauris laterum redacti adſervavit, teſte *Varrone* hiſce verſibus, ſcribente,

Indum fluens ſub Sardibus flumen tulit,
Aurum, later quod conquadravit Regius.

Idem legimus, quod Barbari innumerabiles lateres aureos habuerint; *Salmaſ. l. de Uſur. c. 16.* imò non ſolùm ut lateres repoſuerint in Theſauros, verùm etiam aurum & argentum infectum & rude, nec non factum & laboratum, ut tripodes vaſaq; alia *Salmaſ. de Uſur. l. 16.* Cum itaq; ut plurimùm auri & argenti, nec non æris grandes maſſæ in permutationibus vicem pretii obtinerent; difficulter autem iſto pacto venditiones expedie-

 ban-

bantur, conſtitutum eſt huic difficultati ſubvenire & repertum primo eſt, ut graviores illæ maſſæ in plures particulas conciderentur, ut cum exiguis ac levioris momenti rebus forent permutabiles; deinde ut illæ conciſæ particulæ certo pondere formarentur, (quo & apprimè referri poſſe videtur, quod *Juſtinian. l. 1. C. de veter. Numiſ poteſt.* habet & ſcribit, modò ut debiti ponderis ſint, & ſpeciei probæ; Et *Iſidor. l. 16. Origin. c. 17.* ex aliquo antiquo Auctore ſcribit: In numiſmate tria quæri, metallum, Figuram & pondus, ſi aliquid ex his defuerit numisma non futurum. De quo pondere plura ſumus dicturi, cùm digreſſionem ad Formam internam faciemꝰ,) mox ut & nota ponderis iisdẽ imprimeretur, poſtremò communi omnium conſenſu receptum eſt, ut ab omnibus reciperentur in permutatione, quæ talem formam haberent impreſſam cum tali pondere; *Salm. c. l. Joh. Kitzelius in tractat: de Jur. Monetar. Claſs. 1. Theor. 5.* adſtipulari videtur ſententiæ dicti *Salmaſ.* & ſcribit; Ut verò contrahentes iſta ponderandi & examinandi difficultate ſublevarentur; pecuniæ cura poſtea ad ſuperiores devolvi & in teſtificationem, quod proba ſit, ab iisdem ſignari, atq; ſic quoad formationem Juris civilis eſſe cæpit: & hinc tandem prodiit Nummus, quem Ariſtoteles vocat primum & ultimum in permutatione *1. Politic. 8.* quem (ut incidenter addamus) deductum volunt à Numa Pompilio Rege Romanorũ, qui primus omniũ numos Romæ ſignaſſe creditur *Cal. Rodigin. lection. antiquitat. c. 21. Iſidor. l. 16. c. 17. Schönborn. 4. Polit. 30. Martin. in lexic. Etymol.* voce Numus. Beierling. *in lexic. ſuo. l. m.* Deſcribitur autem Numus ſignatus à Demoſthene, quod ſit *νόμισμα*, veluti lex privatorum communi eorum conſenſu recepta ad proprios contractus celebrandos, cujus autem Numi cuſionem primum Phi-

dionem intuliſſe in Ægina teſtatur *Salmaſ. de uſur. c. 15.* Alii dicunt ſignâſſe nummos primum Pethonam Argivum, alii Erichtonium Athenienſibus & Liciis. *Rhodiger. l. 10. Antiquitat. lection c. 2 p 353.* alii hoc Thareti tribuunt Patri Abrahæ, cui etiam ſententiæ nos fidem damus, conſtat enim ex *Gen. 23.* quod Abraham pro ſepulchro Saræ pecuniam & quidē probatæ monetæ exſolverit, & inde patet, Monetam duplicem eſſe, nempe aliam probatam, quæ juſtum pondꝰ & pretium habet, ſive quæ in tractādis commerciis exponitur, vid: *Beierling. in lexico ſuo, l. m* quam nos hodie currentem vocamus *Salm. l. de Uſur. c. 15.* aliam autem publicam, quæ ſignata eſt ea figura, qua moneta Principis aut communitatis inſignitur. vid. *Beierling. lex: ſuo citat. loc.* apud Perſas ſingulæ civitates peculiarem habuerunt monetam, quæ non alio loco valuit, quàm in quo erat cuſa. Adam: *Olear. in Itin. Perſic. p 560.* de Tharete Patre Abrahæ Patriarchæ *Limnaus l. 3. c. 2. n. 60. ex Alb. de Roſat.* nonnulla annotavit, quæ cum notatu digna putaverimus, paucis hic adponemus. Reperi, inquit laud. Author, in quâdam ſcriptura cujusdam religioſi ordinis fratrum Eremitarum ſuper paſſione CHRISTI, quod illi triginta denarii argentei, quibus Judas tradidit CHRISTUM Servatorem & Redemtorem noſtrum primi denarii fuerint, qui in mundo fabricati erant, quos Thares Pater Abrahæ, optimus faber, ad petitionem Regis Nini, filii Beli, fabricavit; deinde per multas manus pervenerunt ad Sorbonam Pontificem Hebræorum. In Græcia Philippum Regem Macedon: nummos ſua imagine primum ſignâſſe, unde Philippæi dicti ſunt: vid. *Cellar. c. 15. Polit. ſ. 13. Plinius l. 33. c 3. refert.* Servium eſſe, qui primus Author ſignandi æris extitit: Æreorum nummorum Saturnum fuiſſe ſcribit Eutropiꝰ in hiſtor: ſua.

Sed cum tàm variæ variorũ ſint opiniones, quæ omnes ſua fundamenta habent, nullus certus Author ac inventor ſignandi æris fortè adduci poteſt

§. VII. Hoc itaq; omiſſo, nos accingimus ad Formam Monetæ S. Nummi Externam, quæ conſiſtit I. in Imagine Principis, v. g. Ejusdem, cujus auctoritate cuditur *Schönborn. l. 4. Polit. c. 30 Hinc Magnif: B. Carpzov. Comment. Jurid-Hiſtoric-Politico in L. Regiam c. 8. ſec. 7. n. 6.* ſcribit: Auf der andern ſeiten des Müntz-Herren oder Standes Wapen, mit ſamt ſeiner gewöhnlichen Uberſchrifft und der Jahrzahl ꝛc. Antiquam quoq; monetam publ. Imperatoris effigiem expreſſam atq; inſcriptionem geſſiſſe affirmat *Beierling. lex. ſuo.* Perſarum Reges aureos nummos ſua imagine conſignaſſe legere eſt apud laud. *Ben. Carpzovium l. c. n. 2.* inde Darici appellati à Dario *n. 3. Salmaſ. l. de Uſur. c. 15. p. 441. Bodin. l. 1. c. 10. de Republ. Arniſ l. 2. c. 7. de Jur. Majeſt. Sicut* Philippæi quod geſtarēt imaginem Philippi Regis *Macedon: Cellar c. 15. Polit. §. 13.* Et *Illuſtris ac Generoſ: Dn. Vitus Ludovico* von Seckendorff *in parte 3.* ſeines Fürſten-Stats refert, quod Auf Anordnung der hohen Obrigkeit wären allerhandt groſſe Formen/ runde/ eckigt/ dicke und dünne Bleche/ in kleinen oder groſſen Werth darauß verfertiget/ und mit einen ſonderbahren Zeichen/ etwa dem Bildniß des Landes-Herrn/ dem Wapen der Herrſchafft/ wormit ſie ihre Briefe geſiegelt/ oder ihre Schiffahnen bezeichnet haben/ oder ſonſten nach Belieben bemärcket und gepräget worden. *Salmaſ. l. de uſur. c. 15.* refert quod Julianus Anteceſſor de mutatione ſolidorum ſanciverit, ſolidos Romanorum Principum forma ſignatos, ſine permutationis diſpendio per omnes provincias ambulare. Fridericus II. ab expeditione Hieroſolymitana rediens, corium ſua imagine ab una parte, ab altera aquilæ ſignavit *Henn. Arniſ. l. 2. c. 7. de Jur. Majeſtat.*

Et

Et Conſtantin: M. in aureis nummis imaginem ſuam ita curavit inſculpi, ut panſis manibus inſtar precantis cœlum contueri videretur, quod genus nummi hac effigie ſculpti, per omnes Roman. Imperii gentes volitavit *Cellar c. 15. Polit. §. 14. qui ex Euſeb l. 4. de vita Conſtant. c. 15.* refert. Hinc Salvator noſter apud Evang. Matthæum *c. 22. v. 20. & 21. Lucam c. 20 v 24. & Marcum c. 12. v. 16.* ut convinceret Judæos ſubjectionis ſuæ, inquit. *Oſtendite mihi numisma cenſus*, qui cum obtulerint denarium, *quærit, cujus eſt imago?* Et Cæſaris eſſe Reſpondentibus; *Date igitur*, ait, *Cæſari, quæ ſunt Cæſaris &c.* Ubi imago iſta Cæſaris etiam in denario iſto fuit impreſſa: & annotavit *Henning. Arniſ. l. 2. c. 7. de Iur. Majeſtat. ex Gunther. l. 3.* ſequentem verſum, qui teſtari optimè ac verè videtur imagines Cæſarum nummis fuiſſe impreſſas, ita ſonantem:

Cæſaris, & Domino ſub Cæſare fulget imago.

Cæſarum autem, Regum, Principum, Civitatum, aliorumq; quibus jus cudendæ monetæ erat conceſſum, imagines hanc ob cauſam impreſſas fuiſſe arbitramur, ut unusquisq; ſtatim percipere poſſit, cujus auctoritate moneta ſit cuſa *Salmaſ. de Uſur. c. 15.* & ſi qua quædam adulterina inveniretur, quas privati ad lucrum ſuum clam percuſſerint *Salmaſ. de Uſur. c. 16.* (quod tamen etiam Reges olim facere non erubuerunt, cum tamen turpe ſit in ſe committere, quod in alio Rex ipſe reprehendere debeat *Arniſ. l. 2. c. 7.* Quos inter alios fuiſſe Philippum Bellum Regem Francorum quem Dantes Poeta accuſat, dicens: quod primus inter Principes fuerit, qui numiſma corrupiſſet, ac dimidiam æris partem argento miſcuiſſet; idem etiam feciſſe Jacobum Regem Balearium, quod numiſmatum pretia mutaſſet, ac detecta feciſſet. vid. *Bodin. de Repobl. l. 1. c. 10. & l. 6. c. 30.*)

iſti corruptores digna pœna adficerentur ni vid. *Carol. V. in Conſtit. Pæn. artit. 3.* qui nullam diſtinctionem facit, inter monetas Principum aut Imperatoris, æquali pœna utriusq; adulteratores perſequens. Sed cum jam non animus ſit, de monetæ adulteratoribus & eorundem pœna multa proferre, hæc incidenter dicta ſufficiant & pluscula videantur in fine diſputationis, ubi fuſius de horum pœnâ, & quo pacto moneta adulterari poſſit, ſumus acturi.

§. VIII. Sed cum nunc tractaverimus de primo membro Formæ Externæ, quod conſiſtebat in Imagine Principis, neceſſarium eſſe judicamus ad alterum membrum nos accingere; Et conſiſtit in Inſcriptione v. g. Auguſtus Cæſar nummum argenteum nota Sydoris Capricorni, quo natus erat, percuſſit *Schönb 4. Polit. 30.* Perſæ modò cervum, modò caprum, piſcem, ſerpentem, gallum, Diabolum & ſimiles imagines in monetas ſuas cudi juſſerunt, *Adam. Olear. Itin. Perſ. l. 5. c. 6. p. 561.* Athenienſes bobus, quibus ſubſtituerunt noctuas inſigniebant. *Plutarch. vit. Lyſand.* Corinthiorum ſignum Pegaſus erat, Cephallenorum Equus, Chiorum imago Homeri, Romanorum effigies navis aut Jani Bifrontis fuit, ut ita ex cujusq; urbis nota nummi diſtingvi potuerint, *Vid. Salmaſ. l. de Uſur. c. 15.* Servius Rex, nota pecudum æs primus ſignavit, unde pecunia appellata eſt, *Roſin. l. 8. 20. p. 381. Salmaſ. l. de Uſur. c. 16. Limnæus l. 3. c. 2. n. 56.* Veteres Saxones & Principes imperii ante Carol. IV. circa annum 260. cum ſigno Leonis argenteas monetas fabricarunt *Rumelin. ad A. B. c. 10. p. 269.* Veteres Romani & Cæſares præſertim callidiſſimi gubernandi artifices devictis gentibus, omnibusq; provinciis ſuis non tantum tributa imperârunt, ſed ea quoq; in certo monetarum genere

re & quidem argenteo plerumq; eoq; Romano in ſignum ſubjectionis & recognitionis ſui dominatus, fiſco inferri voluerunt: Hujusmodi autem monetæ ſolebant non ſolum Magiſtratuũ ſuorum titulos, ſed ipſas quoq; expeditiones ſuas & victorias inſcribere, ut paſſim apud Fulvium Urſin: in familiis Romanorum nominatim p. 200. ubi habetur nummi pictura A. Plauti, Pompeji in Aſia & proquæſtoris & in averſa facie, Bacchi, Judæi, Arabiæ Reguli, qui ſupplicum ritu, dextro genu nixus Camelum tenet & olivæ ramum, paci impetrandæ dextra prætendit: vid. *hac de re Reuſn. Coron. 4. flor. 3. in Hortul. ſuo hiſtoric.* Veteres Romani itidem ex re pecuaria, ſuum præcipuè victum quærentes nummis effigiem bovis, ovis & ſuis imponebant teſte *Plutarch. Quaſt. Roman. 41. Limnæus de Jur. Publ. Imperii Roman. l. 3. c. 4. n. 56.* Johannes Biturigum Dux indultu Carol. V. Regis Francorum nummos omnium probatiſſimos ex auro puro puto conflavit ac pecudis villoſæ figura ſignavit, *Bodin. de Republ. l. 1. c. 10.* Triumviri monetales nummos publ. ſuo arbitrio ſignabant, quamdiu Reſpubl. fuit popularis, his adjectis literis III. VIRI A. A. A. FF. quas Caulis prætor Delphinatum ſic interpretatur, Ære, argento, auro flavo feriunto, ſed veriorem hanc ſententiam adhibere placet Triumviri auro, argento, ære flando feriundo, quod ſuppeditat jam laud. *Joh. Bodin. l. 1. de Republ. c. 10.* Primis temporibus ac etiamnum Patibuli figuram Genuenſes nummi præ ſe ferunt. vid. *Joh. Bodin. l. c.*

§. IX. Sed hæc de FORMÆ Externæ duobus membris breviter dicta ſint: nunc videbimus de Forma Interna, quam conſiſtere in Pondere, menſura atq; valore docent Politici. Primo itaq; agendum de pondere, cujus inventor qui ſit variè varii ſtatuunt. Alii

Phi-

Phidonem, qui ſimul & menſurarum auctor habetur, eſſe credunt. *Salmaſ. l. de Uſur. c. 15.* Sophocles in Nauplio de Palamede hanc inventionem tribuit Palamedi, quod ex dicto Auth. annotavit *Salmaſ. lib. ſupra dicto*, Sed dictus jam Author hoc modo has duas ſententias conciliat, & ſcribit, Pondera Palamedem, menſuras autem cavas Phidonem inveniſſe. Eſt autem pondus quod propter uſum conſideramus certa numeri metalliq; quantitas publica lege definita, cuiq; nummo attributa, vid. *Dan. Otto tract. de Jur. publ. c. 11. Th. 7. laudatus Dn. Vit. Ludovicus* von Seckendorff *in part. 3.* ſeines Fürſten Stats *p. 180.* Hæc de primo membro: alterum conſiſtit in Menſura, cujus inventor quis fuerit, jamtum dictum eſt; fuerunt autem menſuræ Homeri ævo in uſu, ut eſſent nempe vaſcula, quæ nempe hoc l. illud pond9 caperent, ut hodie liquoris & grani *Salmaſ. l. de Uſur. c. 15.* Nam quantitas olim fuit, quæ nummo æſtimationem poſuit, non materia ipſa, *Salmaſ. l. c. Cellar. c. 15. Polit. ſ. 11.* refert argentum & aurum ſimpliciter magnitudine, menſura & pondere fuiſſe definitum. *C. Salmaſ. eod. l. cit.* inquit: Pecuniam tam auream, quàm argenteam non ſolùm Veteres numeraſſe, ſed etiam olim appendiſſe: Hoc altero itaq; neglecto tertium membrum contemplabimur paucis: Conſiſtit iſtud in valore. Fuit autem ipſum metallum rude, de quo ſupra diximus, antiquitus pro pretio mercium *Salmaſ. de Uſur. c. 15.* deinde æſtimatio nummi poſita eſt, quæ non â Principis & Reipubl. ſolum voluntate ſed etiam ipſius metalli valore, unde flatum & formatum erat, pependit; valuit autem nummus interdum nihil, interdum plurimum, teſte Ariſtotele, ex quo *Salmaſ.* annotavit *c. 16. & Cellar. c. 15.* Sed non niſi publica auctoritate & aliorum injuriis, ut cum neceſſitas & Reipubl. ſalus id efflagitavit, *Heider.*

in

in Syſtemat: Polit. p. 578. Cellar. Polit: c. 15. Quod autem juſtum eſſe debuit, pondus & valor, idem Magiſtratui & ſubditis teſtis eſt jam *d. Heid: l. c. & antea citatus Dn. à Seckendorff. parte 3* des Fürſten Staats/ inquit, ſo erfordert die hohe Noth/ daß auch das Geld ſeine gewiſſe Güte und Maſſe habe. Und beſtehet ſolche erſtlichen in dem Gewichte/ daß ein iedwede Müntz in Golde und Silber oder Kupffer ihr verordnetes rechtes Gewicht und Maſſe habe/ das andere aber in dem gehalt oder Schrot und Korn ꝛc. Hæc ita ſi procedunt, & accuratè obſervantur, non modò dignitas & authoritas Principis (monente *Reinhard. Senior. Comit. Solmens.* in Beſchreibung von Urſprung des Adels: dann die Müntze iſt eines Fürſten Glaube/ und ſtehet ſein Nahme/ Wapen und Siegel darauf/ gleich wie auff einem Brieff/ als eine gerechte gute Wahre.) Sed & ipſius Imperii diuturnitas, flos & incrementum judicandum eſt, *Magnificus Dn. B. Carpzov: Comment: Jurid: Hiſt: Polit: in L. Regiam: c. 8. ſ. 7. n. 14.*

CAP. II.

DE JURE MONETAM CUDENDI, PENES QUEM OLIM FUERIT, ET JAM SIT IN NOSTRO IMPERIO ROMAMO-GERMANICO ET QUIBUS CONCESSUM.

§. I. Sed hæc de pondere, menſura ac valore ſatis dicta ſint, ad rem ipſam igitur nos accincturi experimur; quod præter Imperatorem ſeu ſupremam Majeſtatem olim jus cudendæ monetæ nullus habuerit *Chriſtoph: Beſold: Diſs: Polit-Juridica de Jur. Majeſt. c. 8.* Quippe Imperatoris quondam proprium fuit juxta *Magnif. Dn. Benedict: Carpzov: in Comment: Jurid-Polit-Historico in Leg. Regiam c. 8. ſ. 7. n. 7. prælaudatum Illuſtr: ac Generoſ:*

Dom: Vitum Ludovicum von Seckendorff, *parte ſuæ tertiâ libri ſæpius citati, Joh: Bodin: l. 1. de Republ. c. 10. Nicol: Sabancorum Diſputat: de Regalibus Th: 28. Zaſ. de Feud: p. 9. n. 14 Sonsb: p. 5. n. 19. Dom. Conr: Carpzov: B. M. Th. 42. Diſp: ſuæ de Regal.* Inde Conſtantinum Imperatorem in monetis tantummodò Cæſaris cudendæ pecuniæ ſtudium voluiſſe frequentari teſtatur. *Henric. Boserus de Regal: c. 2 n. 222. & de Jur: Monet: c. 3.* Hinc in Gallia cum Britanniæ Regulus nummum aureum ſuâ imagine percutere auſus fuiſſet, bellorum ſeminarium inter ipſum & Regem excitatum fuiſſe *Limn: l. 3. c. 2. n. 61.* teſtatur. Et Perennis Prætorianorum Commodi præfectus, quod nummos publicos ſuâ imagine ſignaverat, capite damnatus eſt, teſte *Henning: Arniſ: de Jur: Majeſtat: l. 2. c. 7. qui ex Herodot: l. 1.* refert. Sumi etiam exemplum in Ariandro Ægypti Præfecto poteſt, quem Rex Perſarum ob idem delictum ſecuri percuti juſſit. *Joh: Bodin: l. 1. de Republ. c. 10. & nom: Arniſ: l. d.* Præterea etiam Cura monetæ, juxta *Heiderum in memorato: Polit: Syſtem: p. 577. Chriſtoph: Beſold: diſſert: Politico-Juridic: de Juribus Majeſt: c. 8. Petrum Gregorium Tholozan: l. 9. de Republ. c. 1. Th. 31. Arum: diſcur: 5. ad A. B. Caroli IV. Imper: ad c. 10.* ad Summam Majeſtatem ſeu ad Imperatorem ſpectat, cujus tamen valorem ſine urgente & ſufficiente cauſa immutare Imperator nequit, *Magnif: Dn. Bened. Carpzov. Commentar. in L. R. c. 8. ſ. 7. n. 8.* Solius etiam Majeſtatis ſeu Imperatoris fuit, qualitatem monetæ dare, h. e. conſtituere, quantum auri, argenti, ferri vel alterius metalli debeat immiſceri, vid. *Chriſtoph: Beſold: diſſ. Polit-Jurid de Jurib. Majeſtat. c. 8. Magnif: Dn. Bened Carpzov: Comment in L. R. c 8. ſ. 7. n. 12.* Similiter etiam de proportione auri ac argenti leges ferre *vid. Laud: Dn. Carpzov. l. d.* & Citat.

&c.

Beſold. ibid. Solius etiam Majeſtatis fuiſſe, materiam præſcribere, ex omnibus hac de re conſtitutionibus evidenter conſtare videtur, *Henning: Arniſ. de Jur. Majeſtat. l. 2. c. 7.* Tantum enim valet nummus, quantum Majeſtas ipſum valere jubet; quippe quæ efficere poſſet, ut etiam papyraceus vel coriaceus in eodem pretio haberetur, quo aureus, vid. cit. Auth. Nam ipſius ponderis æſtimatio à Principe dependet & conſvetudine; Conſvetudo autem & Princeps pari paſſu h. l. ambulant; Præterea & habuit Imperator jus concedendi facultatem monetæ cudendæ *Beſold. diſſert. Polit-Jurid. de Jur. Majeſt. c. 8. Dn. Conrad. Carpzov. B. M. diſputat. de Regal. c. 42.*

§ II. Ex quorum nonnullorum indultu Regibus inferioribus, Ducibus ac Rebuspubl. nec non civitatibus nonnullis facultas data eſt cudendi monetam è quovis metallo probato, *VVendlerus l. 2. Philoſoph. Practic c. 1. §. 2. Præcept. 6. & Beierling: in Lex: ſuo tit. M.* ut Fridericus I. Imperator capta Derthona Cremonenſibus amicis, honoris loco jus ſignandæ pecuniæ conceſſit: vid *Citat: Beierling: Lex: lit. M.* qui ex Sigon. l. 12. annotavit. Lucius III. Pontifex jus Friderico I. Imperatore adſentiente indulſit, ut pecuniam cuderent cives Lucenſes Thuſciæ, Marchiæ, Romaniæ, Campaniæ communẽ ex *d. Sigon. l. 14 Crantz. c. 9. Metrop. c. 1. collegit d. Beierl. citat. loc.* Quomodo Genuenſes & Placentini à Conrado III. German. Rege pecuniæ ſignandæ jus impetrarint, & in hunc usq; diem accepti beneficii monumento, nummos aureos ipſius Conradi Regis nomine ſignent vid. *dict. Auth: Sigon. Regni Ital: l. 11.* quomodo autem Henricus III. jus ſignandæ monetæ Epiſcopo Patavino indulſerit. *vid. l. 8.* At quomodo Henricus IV. Bononiæ in Epiſcopatu hoſpitatus, novum jus civitati

 cu-

cudendæ monetæ conceſſerit, ita ut primus nummus ab una parte Henrici, ab altera Bononiæ nomen habuerit, â qua etiam appellationem accepit, ut Bononienſis dictus ſit. vide ſis *l. 15. d. Auth*: Quam ob cauſam Otto III. Erponi Verdenſi Epiſcopo libertatem argentum cudendi dederit, ut ſolemnes nundinas ubicunq; locorum intra ſui Epiſcopatus limites indiceret, notat *Crantz in Metrop: l. 3. c. 36.* addatur *Beierling in Lexic. ſub Lit. M.* Quomodo Otho V. Bojorum Dux rejecta pecunia veteri Ratisbonenſium, quorum nummi ſexaginta drachmam valebant, novũ numiſma Landeshutæ fecerit, eoq; nummos nec alios in Bojaria recipi juſſerit, Avẽt: *l. 6.* Annal: Bojorum teſtatur. Quomodo Veneti à Rudolpho monetæ jus, non quidẽ ſimpliciter, ſed ejus quæ in Regni Italici vicinis locis poſſit & debeat valere, conſecuti ſint, vid' apud *Nobiliſs. Dn. Herm. Conring. l. 2. de Finibus Imperii Germanic. c. 23.* Quomodo in Regno Galliæ Johannes Biturigum Dux conceſſione Regia, auream cuderit monetam, quomodo Ladislaus Poloniæ Rex Epiſcopo Poſnavienſi & ArchiEpiſcopo Gneſnenſi indulſerit jus iſtud cudendæ monetæ, vide ſis apud ſæpe laudat: *Limn. l. 3. c. 2. n. 61.* Deinde per abuſum res eò rediit, ut omnes penè Reges hoc jus impetrârint, qui deinde Principibus ſeu ſtatibus Imperii hoc jure ſimul uti prohibuerunt, quo tamẽ in noſtro Imperiò Roman-Germanico multi utuntur, de quibus mox ſumus acturi: In toto quippe Hungarorum ambitu nemo præter Regem, monetam vel Telonium habuit, *Magnif. Dn. Bened. Carpzov. Comment: in L. R. c. 8. ſ. 7: n. 3 & Henning: Arniſ. de Jur. Majeſtat: l. 2. c. 7. & Politic: c. 12. ad fin:* Jus iſtud ſignandæ monetæ Carolus M. adeò pro Regali habuit, ut alibi, quam in ipſo palatio cudi monetam noluerit *Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 18.* Hodiè

An-

Angliæ Rex Jus feriendæ monetæ ita ſibi proprium habet, ut eam alibi, quam in Turri Londinenſi inſigniri non patiatur, *Magnif. Dn. Benedict. Carpzov. l. d. m. 4. Henning. Arniſ. de Jur. Majeſtat. l. 2. c. 7.* olim autem ita factum eſſe putant: & ſcribit *Limn. l. 3. c. 2. n. 61.* quod in Anglia penes Cantuarienſem ArchiEpiſcopum fuerit jus procudendæ monetæ, à priſca lege Regis Æthelſtani latum *ann. 924. 940.* edixit quippe Æthelſtanus Cantuariæ, ut monetarii ſeptem eſſent, quorum quatuor Regi, duo Præſuli ac unus Cœnobiarchæ operas præſtarent; Ejusdem conſtitutione, monetarii tres in civitate Roffenſi, duo Regi, unus Epiſcopo: Londini octo, Hamtonæ, Vintoniæ, Exceſtriæ, aliisq; oppidis majoribus inſtituti. Reges Bohemiæ inter alia Regalia, etiam jus cudendi nummos tam aureos quam argenteos ex antiquiſſima uſurpatione, quam Imperator Car. IV. poſtmodũ in vim legis valere juſſit, habere ex ipſius *A. B. c. 10. Tit.* von der Müntze ſatis liquet,

§. III. In noſtra autem Republica Romano-Germanica jam poteſtas illa eſt penes Imperatorem & Imperii ſtatus communiter, *Plurimum Reverend. Dn. Balthaſ. Cellar. c. 15. Polit.* Et non ſolum Regi Bohemiæ, cujus jam mentionem fecimus, verum etiam Electoribus ceteris omnibus, tam jus aureæ quàm argenteæ cudendæ monetæ ab Imperatore eſt indultum, imo eò tandem res rediit, ut ad inferiores ſtatus ſit translatum, vid. *Dn. Conrad. Carpzov. B. M. diſputat. de Regal. Th. 42. & Joh. Kitzelii Tractat. de Jur. Monet. Claſ. 1. Th. 7.* ſcribentis: In Imperio noſtro Roman-Germanico omnibus Electoribus & Principibus tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, multis etiam Comitibus & Civitatibus Imperialibus, imo etiam nonnullis civitatibus Municipalibus (quæ aliis Regalibus deſtituuntur *H. Arniſ. l. 2. de Jur. Majeſtat. c. 7.*) ex conceſſione generali vel ſpeciali

ſeu conſvetudine temporis immemorialis competit; *Limn. l. 3. c. 2. n. 62.* qui hæc in verba erumpit: In noſtro Imperio Romano - Germanico non tantùm Electoribus, verùm etiam reliquis inferioris ordinis ſtatibus fermè indiſtinctim Jus monetæ ſignandæ, eſt conceſſum. Necnon *Illuſtr: ac Generoſ: Dn.* Seckendorff *in parte 3.* des Teutſchen Fürſten Staats inquit Aber mit der Erblichen Erhebung der Fürſtenthümer in Teutſchlandt / ſeind nicht allein die teutſchen Fürſten/ Graffen/ Herren / ſondern auch Reichs Städte von dem Kaiſer damit begabet / oder haben es ſonſten in alten herbringen/ wie dann auch etliche Land-Stände/ durch nachſehen ihrer Ober Herrn / ſich dergleichen angemaſſet/ alſo daß es nach teutſchen Gebrauch faſt gemein worden / Und eben kein unfehlbar Zeichen eines hohen und freyen Reichs-Standes mehr iſt. Teſtes etiam ſunt Receſs: Imp: *de ann. 1551.* und ſollen derowegen ꝛc. item *Rumelin. diſſertat. 8. ad A. B. Carol. IV. c. 10. Th. 30.* Privatis autem Perſonis jus cudendæ monetæ dare nefas olim putarunt, hinc Romani admodum in hac parte cauti fuerunt, qui jus illud iisdem privatis concedendū eſſe prorſus recuſarunt. Si enim permitteretur incommoda multa inde forent ſecutura, quod hodiernam Experientiam abundè teſtari ac docere dicit *Chriſtoph: Beſold Diſcurſ Pol: de Ærar. Publ. c. 6. Et Limn: l. 3. c. 2. n. 63. verbis Budelii l. 1. c. 4. n. 5. & Reuſners Conſil. 7. n. 36. vol. 3.* inquit: Pernitioſum eſſe, ut privati conceſſo monetas conflandi jure utantur, Reipublicæq; merito improbandum, æq; ut ceſſiones, venditiones, locationes privilegii monetarii. Contrariū autem non uno in loco videmus, moribꝰ & conſvetudine receptum eſſe, ut privati quoq; hodie conceſſo monetandi jure utantur, *Nicol; Reuſn: Conſil:*

7. n.

7. n. 36, volum. 3. Limn. l. 3. c. 2. n. 63. qui ex Budel. de re nummar. l. 1 c. 4. n 5. refert: *Arum. diſcurſ. Quint: ad A B. Carol. IV. Imper. ad c. X. Th. 9. Rumelin. ad A. B, diſſert. 8. Carl. IV. Th. 31 Ex Anton. Hanſmann. de re monetar: Reſol. 11. lit. e. hæc* refert: Et certiſſimum eſt Cæſares noſtros, jus monetæ privatis communicaſſe. *Dom. Conradus Carpzovius B. M. in diſputat. de Regal. Th: 42.* Rudolphum cuidam civi privato Regale monetandi jus conceſſiſſe, teſtatur *Anton. Hanſman. diſputat. de re monetar: reſol. 11, lit. e. in allegat. ad fin.* Similiterq; Antiochus Demetrii filius Simoni Sacerdoti & Principi Judæorum cudendæ monetæ poteſtatem fecit, ut ex illius ad Simonem Sacerdotem ac Principem literis, quæ 1. *Maccab c. 15.* extant videre eſt, cujus verba inter alia hæc ſunt: Darum erlaſſe ich dir alles/ ſo dir die Könige zuvor erlaſſen haben/ und gebe dir Gewalt Eigene Müntze zu ſchlagen in deinem Lande. Sed quia eo usq; tandem evagata fuit facultas ac liberalitas iſta, ut etiam ad inferiores ſtatus jus monetandi non ſolum derivatum ſit, ſed etiam privatis id conceſſum, ut jamjam diximus ac demonſtravimus, etiam ſancitum eſt ac ordinatum h. m. teſte *Arum. diſcurſ. 5. ad A. B. Carol. IV. in Receſs. Imperii de ann. 1551.* Sollen die Zehen des Hl. Reichs Kraiß-Fürſten/ ſo das Außſchreiben der Krais-Räthe in brauch haben/ ihre mit Kraißverwandten/ ſo Müntzens Freyheit habē/ ohne Verzug auf einen benanten Tag/ an gewöhnlicher Mahlſtatt zuſammen zufordern/ und zum förderlichſten ein jeder Kraiß/ beſonder eines gemeinen Waradeins oder probierens aufzunehmen ſich vereinigen/ dann ſein gebührlich Lohn/ von dem Kraiß/ von dem der außgenommen wird / beſtimt ꝛc. Quibus etiam Regale hoc monetale cum certa aliqua prærogativa competit, incumbit, certos Senatus circulares & conventus exploratorios habere itemq; edi-

Google

edicta monetalia particularia facere *Joh. Kitzel. Tractat. de Jur. Monet. Claſ. 1. Theor. 7.* Nam Princeps & alii inferiores Principali dignitate illuſtres in ſuis provinciis Imperatorem repræſentant, in iis quidem, quæ Jure Magiſtratus veniunt, tantum enim in territoriis ſuis poſſunt, quantū Imperator in univerſo Imperio *Chriſt.* Liebenthal. *Colleg. Politic. Exercit. 7. Th. 25. Et Theod. Reinking. de Regim. Secular. S. J. Rom. l. 1. Claſ. 3. c. 11. n. 20.* Siquidem in Conſtitutionibus Imperii tam integris circulis ejusdem, quàm ſingulis etiam Magiſtratibus permiſſum non duntaxat, ſed mandatum etiam eſt, pro excludendis improbis monetis & inhibendo ulteriori abuſu rei monetariæ particularia edicta monetalia facere & adfigere, modò edictis monetalibus Imperii conſentanea & non contraria ſint *Receſs: Ratisbon. de Ann. 1594.* §. Darneben ſollen die Kraiß ꝛc. *& Receſs. Imp. de ann. 603.* §. und dieweil faſt allwegen ꝛc. Idcirco Imperator & quidem alius ſuperiorem non recognoſcens, proprio jure ſibi vindicat monetæ poteſtatem & uſurpat. Reliqui verò Inferiores, Imperatoris, aut alterius Regis ſuperiorem non recognoſcentis, beneficio id uſurpant *Rumelin. diſſertat. 8. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Th. 30.*

§. IV. Hodie convenit Imperatori ut penitus nemini, cujuscunq; ſtatus vel conditionis exiſtat, citra conſenſum & ordinationē Electorum, Jura Majeſtatis ſ. Regalia majora, inter quæ etiam privilegium cudendæ monetæ referendum eſt, concedat. *Dn. Conradus Carpzovius B. M. diſputat. de Regal. Th. 42. A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Magnif. Dn. Benedict. Carpzov. diſputat. de Regal Fiſci c. 4. Th. 102. Capitul. Rudolph. 11. §. Nemini etiam* &c. ex quo annotavit *Rumel. Diſſertat. 8. ad A. B. Carol. IV. Imperat. Th. 31. Joh. Kitzel. Tractat. de Jur.*

Mo-

Monetar. Claſſ. 1. Theor. 7. Ipſemet, inquit, Imperator ſine ſcitu & voluntate ſtatuum Imperii, civitatum municipalium jus monetarium pluribus concedere, aut ſuper re monetaria ſolus ſtatuere nō poteſt. Idem Magnif. *Dn. Bened. Carpzov. in Capitulat. Cæſar. Ferdinandi III. §. 31.* Wir ſollen und wollen auch hinführo ohne Vorwiſſen der 6. Chürfürſten/ niemands wes Standes oder Weſens er ſey mit Müntz-Freyheit begaben oder begnädigen. vid. quoq; *Limn. de Jur. Publ. Imp. Roman. l. 3. c. 2. n. 62.* qui ex Capitulat. *de ann. 1612. Matthiæ Imperat. Francofurt:* inſertum, notavit; vid. etiam *Arum. Diſc. 5. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Th. 9. ex Caſſiodor. l. 5. var. Epiſtol. 39. referens.* Ideo in Capitulatione noviſſima Imperator permiſit, ſe ſine conſenſu Electorum inpoſterum, nulli ſtatui jus monetandi conceſſurum *Tob. Baurmeiſt. de Jurisdict. Imp. Roman. l. 1. c. 4. num. 26.* ex quo *Dn. Conrad. Carpzov. B. M. in diſſ. ſua de Regalib. habita Th. 42.* refert. ne ſcil. quod ſpecialiter in uſum publ. conſtat inventum, in privatorum tranſeat compendium *Caſſiod. l. d.* Quamvis autem nunc multis ſit conceſſum indulgentia Imperatorum monetam cudere, at iſtis tamen obſervandum venit, quod nempè alii auream monetam, alii argenteam, alii auream argenteam ſimul cudere poſſint, quod ultimum hocce ejusmodi Regale eſt, quod oſſibus Principis cohæret *VVeſenbec. conſil. 60. n. 31.* Perſarum Imperatoribus argenteam monetam quidem conflare licitum fuit, ſed auream minimè *Limn. l. 3. c. 2. n. 61. Arum. diſcurſ. 5. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Th. 9.* ex Procopio idem recenſet. Item alii Barbari Imperatores Juſtiniani temporibus jus argenteam monetam cudendi uſurparunt, ſed ab aurea tamen ſe abſtinere debueruut, *vid. d. Arum. l. c.* Romani cum in privilegiis omnib' nummos & æreos & argenteos cudi permit-

Google

terent, ex auro tamen conflare vetuerunt: *Joh. Bodin. l 1. de Republ. c. 10.* & ſibi ſolis cudendos reſervârunt *Henning. Arniſ. l. 2. de Jur. Majeſtat. c. 7. ex Procop. l. 3.* belli Gothici memorat. Angliæ Regi Vicario per inferiorem Germaniam conſtituto, adjunctam quoq; fuiſſe poteſtatem & argenteos & aureos cudendi nummos, idem *Arniſ. ex Froſſar. hoc annotat:* Item Electores egregio hoc privilegio gaudent; quod poteſtatem habeant, & conflandi auream, argenteamq; monetam. *Limn. l. 3 c. 2. n. 61. Arum diſcurſ. 5. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Theſ. 9. Dn. Conrad. Carpzov. B. M diſput. de Regal. Th 42.* Idem ipſis hoc denuo confirmat Imperator, ac ceteris ſimul Principibus ac Electoribus de novo indulget: *Rumlin. diſſertat. 8. ad A. B. Carol. IV. Imperat. Th 29. Sed Anton. Hanſman de re monet. Reſolut. 10. l. d.* hoc principaliter de auro intelligendum putat, cum non tantum Veteres Saxones circa *ann. 260* cum ſigno Leonis argenteas fabricarint, ſed & Principes Imperii ante Carol. IV. Imp: monetandi jus exercuerint. Quod tn. jus cudendi auream monetã, quod ceteris non commune eſt, etiam nonnullis Imperii Statibus conceſſum eſſe apparet ex *ordin. monetar. Ferdinand. 1. de ann. 559.* §. die güldene Müntze belangend. Quibus autem jus iſtud cudendi omnem monetam ex quacunq; materia ſit conceſſum, varia ſunt præſcripta, quæ obſervare debent; Sic certa numiſmatum genera cudere nec alia ferire iisdem licet, inter quos tamen ut jamtum fuit prolatum, nonnulli prærogativa aliqua utuntur præ cæteris, quales ſunt Electores & alii quidam imperii ordines *Rumlinus diſſertatione 8. ad A. B. Carol. IV. Imper. c. 10, Th. 30.*

§. V. Sed

Digitized by Google

§. V. Sed beneficio hoc minimè licet abuti. Nam inquit Ferdinand: III. So wir aber beſtändig befinden/ daß die jenigen Stände/ denen ſolches Regal und Privilegium verliehen/daſſelbe/dem Müntz edict zugegen mißbraucht/ihnen daſſelbe vermöge der diſpoſition in denen hierüber verfaſſeten Conſtitutionen, nicht allein ſuſpendiren, ſondern die jenigen/ welche daſſelbe Regal nicht mit der Churfürſten Bewilligung erhalten/ deſſẽ gantz priviren, und ohne Vorwiſſen der Churfürſtẽ darzu nicht reſtituirẽ &c. *Capitulat. Cæſar. Ratisbon. de ann. 1636. data: vid. etiam hâc de re Bodin. l. 1 de Republ. c. 10.* Verùm hoc jus ſuum, quod à Summa Majeſtate accepit, aliis vendere nemini licet, neq; aliis locare, aut aliò modo concédere, ſed Ipſemet eo jure uti debet; ut diſertè conſtitutum eſt, *in Receſs. Imp. de ann. 1551.* §. So haben wir uns auch mit Churfürſten ꝛc. *& ſeqq. verb.* Dergleichen die jenigen/ ſo von uns/ oder unſern Vorfahren im Reich/ mit dem Regal der Müntz Freyheit begabet ſeynd/ ſolche Müntz Freyheiten niemands andern/ wer die wären/ verkauffen/ verleyhen/ oder in ander wege vergönnen oder zuſtellen ſollen/ ſondern ſich derſelben ſelbſten zugebrauchen ꝛc. *item de ann. 1520.* §. Alsdañ auch die Müntz Gerechtigkeit keine Mereantz ꝛc. *ibid.* Derhalben wollen wir nochmals allen und ieden/ ſo Müntzgerechtigkeiten haben/ hiermit ernſtlich geboten haben/ ihre Müntze durch keinen weg andern zuverkauffen/ zuverleyhen oder verlegen zulaſſen *Et Illuſt: ac Generoſ. Dn. Veit* Ludwig von Seckendorff *part. 3.* des teutſchen Fürſten Staats; Dahero auch verboten/ ſolches Müntzrecht zuverbachten oder umb ein gewiſſes Geding/ andern damit werben und handeln zu laſſen; Et hoc addere placet, quod omnia pacta & inſtrumenta adverſus hanc probationem facta pro nullis & irritis habenda ſint; quod confirmat ipſe

Receſs. Imper. de ann. 1594. §. Wir ordnen/wollen und gebieten auch 2c. Quod autem Imperator jure & poteſtate cudendi monetam ad ſalutem & honorem Imperii ac ſubditorum uti teneatur, aſſerit *Magnif. Dom. Ben. Carpzov: Commentar. in L. R. c. 8. ſ. 7. n. 8. Joh. Kitzel. Tractat. de Jur. Monetar. Claſſ. 1. Theor. 8. Dominus Conrad. Carpzov. diſputat. de Regal. Th. 42. Barthold. Keckerman. l. 1. Polit. c. 28 & juxt. Receſs. Imp. de ann. 1570.* §. Alsdann auch die Müntzgerechtigkeit kein Mercantz/ ſondern unſer Kaiſerliches Regal/ ſo die Müntzſtänd aus unſern ſondern Vertrauen/ nicht zu ihren ſelbſt geſuchten Vortheil/ ſondern wie wir ſelbſten/ dem Hl. Reich zu Ehren und Wohlfarth gebrauchen ſollen: Ita & juſtam monetam ſine juſta & urgente cauſa mutare non poterit, *Laudatus Dn. Conrad. Carpzov. B. M. diſputat. de Regal. Th. 42. Magnif. Dn. Bened. Carpzov: Comment. in L. R. c. 8. ſ. 7. n. 8. Plur. Reverend. Dn. Balthaſ. Cellar. c. 15. Polit. §. 7. Joh. Kitzel. Tractat. de Jur. Monetar. Claſſ. 1. Th. 9. Sixtin. Tract. de Regal. l. 2. c. 7. n. 37.*

§. V. Sed ſecus qui fecerit & in juſte, aut ſui lucri cauſa monetam probam & antiquam reprobaverit, graviter peccat, & notabile crimen falſi committit, quia in jure divino quælibet falſa menſura eſt prohibita, *Deut. c. 25. v. 14. & 15. Joh. Kitzel. l. ſupra dicto.* Jus enim mutandi monetam certamq; æſtimationem ac valorem ejus conſtituendi etiam ad Regalia pertinet *Sixtin. de Regal. l. 2. c. 7. n. 32.* Reges Arragonum, cum imperii ſacris initium fecere, jurare ſoliti ſunt, quod antiquæ monetæ leges non ſint violandæ. *Joh. Bodin. l. 6. de Republ. c. 3. Magnif. Dn. Bened. Carpzov. Comment. in L. R. c. 8. ſ. 7. n. 17. Henning. Arniſ. l. 2. de Jur. Majeſtat. c. 7.* Hincq; Venetorum natum eſt encomium, quod eorum nummi haut varientur. vid. ſæpe

laud.

Google

laud. Dn. Bened. Carpzov. *d. l n. 18.* Nec minorem laudem reportavit Marc. Gratidian. Tribunus Plebis & gloriam propè immortalem promeruiſſe dicitur, quod certum omnium nummiſmatum pretium Romæ conſtituerit; Tantum ſibi ac poſteritati ſuæ gloriæ peperit, ut ei vicis omnibus ſtatuæ dicarentur & ad eas Thus ac cerei accenderentur *Joh. Bodin: l. 6. de Republ. c. 3.* Exiguam, imò nullam laudem promeruiſſe, ſed graviter peccaſſe Antoninum Caracallam in reprobatis numiſcudendis, ut in ejus vita teſtatur Xiphilinus ex Dione: Antonino Caracallæ, inquit, cum cetera omnia, ta aurum nummus adulterinus erat. Nam pro argento, aurove, quod nobis dabat, plumbum argentum & æs inauratum parabat, ſcribit *Reg. Sixtin. tract. de Regal. l. 2. c. 7 n. 13.* Verùm ſi ex mutatione monetæ nullum damnum Reſpubl. & ſubditi ſentiant, (Nam nihil in Republ. magis perniciioſum eſſe, quod ſubditis incommodum adferat, nec magno aliquo emolumento Rempublicam beet, putat *Christoph. Beſold. in Diſcurſ. Polit. de ærar. c. 6. n. 12.*) optimo jure mutari poteſt *Dom. Conr. Carpzov. B. M. Diſputat. de Regal. Th. 42. Magnif. Dn. B. Carpzov. l. c. n. 8.* Etiam monetam & in caſu neceſſitatis (*d. Bened. Carpzov. l. ſæpe dicto n. 39. Christoph Beſold. Diſſertat. Polit. Juridica de Jur. Majeſtat. c. 8.* Secus qui fecerit, jus gentium ac commerciorum violat *Sixtin. de Regal. l. 2 c. 7. n. 59*) Et propter utilitatem publicam mutare ſeu valorem eidem juſto majorem imponere, principi licitum eſt; Pro rebus autem ſubditis ablatis precia ſunt iisdem reſtituenda *Joh. Kitzel. Tract. de Jur. Monetar. Claſ. 1. Th. 9. Sixtin. de Regal. l. 2. c. 7. n. 71. Laud. B. Carpzov. l. d. n. 21.* Vitioſæ quoq; monetæ mutationem Principi maximè licere ex *Illuſt. ac Generoſ. Dn. Viti Ludovici* von Seckendorffs *part. 3.* des teutſchen

Fürſten Staats patet, ubi ſcribit, Es ſollen auch die Ständ, del alle Jahr in iedweden Kraiſe Zuſammenkunfften/ zu Probierung dererin Kraiß geſchlagenen und examination der Frembden darein gebrachten Müntze / halte / die ungerechte Sorten abſchaffen und verbieten/ ꝛc. *Dn. Conrad: Carpzov: B. M. diſputat: de Regal: Th: 42. Joh: Kitzel: Tractat: de jur: monetar: Cl. 1. Theor. 7. Magnif: Dn. Bened: Carpzov: Comment in L. R. c. 8. ſ 7 n. 9.*

§. VI. Temerariam autem & inſolitam monetæ mutationem, plerumq; magnorum malorum in Republ. præſagium eſſe teſtatur *Heider: in Syſtemat: Polit: c. 3. de Rerumpubl. adjument. Chriſtoph: Beſold: diſcurſ. Politic: de ærar: c. 6. n. 1. & diſcurſ: Polit-Juridic: de Jur: Majeſtat. c. 8.* Frequentem mutationem & fraudulentiam nummi pejorati admodùm nocivam *Joh. Limn. l. 3. c. 2. n. 66.* eſſe demonſtrat verbis *Henning: Arniſ: l. 2. de Jur. Majeſt: c. 7.* quod nim: rerum menſura mutata vel ea turbata omnia reliqua mutari & turbari neceſſum ſit, *Magnif. Dn. B. Carpzov: Commentar: in L. R c. 8 ſ. 7. n. 1.* Præſertim autem cum nummus menſura eſſe debeat, ad quam omnia commenſurantur *Chriſtoph Beſold: diſſert. Polit-Juridic. Majeſtat: c. 8*: inde proverb. hoc German: vetuſtiſſimum ac uſitatum quoddam, ita ſonans; wie das Gelt/ alſo iſt auch die Welt: Et Latini non inelegans poſteritati reliquerunt tritum hoc ſequens; *Diſcitur ex nummis , quam ſe mala tempora mutent.* Et quaſi ex oraculo prodiit ſententia *Beſold diſc. Polit. de Ærar. c. 6. è Bodin. l. 6. c. 3. ferme ab initio ſcribente:* At non modo nō corrumpi moneta, ſed ne mutari quidem poteſt, ſinè incommodo civitatis, quoniam mutatio pretii ac materiæ numiſmatum cenſus etiam ac bonorum cujusq; dubitationem adfert. Quo fit , ut nemo, quot in bonis habeat conſtituere poſſit, incerta

ſunt

ſunt pacta, conventa, quæ verſantur in ſocietatib9, tutelis fiduciis, mandatis, rebꝰ emptis, venditis, locatis, conductis, quibus vitæ ſocietas continetur; incerti reditus, vectigalia, tributa, deniq; pænæ ipſæ ac præmia, quæ à legibus & judicibus irrogantur, incerta ſunt futura, poſtremo ærarii opes, ac multa tum in publicis, tum in privatis rebꝰ rationibusq; dubia ac ſuſpenſa fore neceſſe eſt; *Et Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 53 ex Leone Philoſoph. refert.* Certè mercatorum vulgus, quiq; alioquin manibus cibum quæritant, & deniq; univerſa ruſticorum natio, dum antiquata ea, qua hactenus uſi ſumus pecunia, alias res neceſſarias ſibi parare non poſſunt, in perquam anguſtas adiguntur anguſtias. Ceterum monetæ mutationem efficere ut infinitæ lites oriantur teſtis eſt *Chriſtoph. Beſold. diſſert. Polit. Jurid. de Jur: Majeſtat. c. 8. Hinc jam laudat. Joh. Bodin. l. 6. de Republ. c. 3. refert.* Quod Petrus IV. Rex Arragonum nullam diripiendi Regis Balearium probabiliorem cauſam arripuiſſe dicatur: quàm quod numiſmatum pretia mutaſſet ac deteriora feciſſet *vid. quoq; Regn. Sixtin. de Regal. l. 2, c, 7. n. 49.* Ex quibus jam dictis intelligitur, nummis à Principe ipſo lege & auctoritate corruptis ſeu mutatis quanta pernities ad Rempubl. perventura ſit: *Joh. Bodin. l. 6. de Republ. c. 3. Sixtin: de Regal: l. 2. c. 7. n. 53. Magnif. Dn. Ben. Carpzov. Comment. in L. R. c. 8. ſ. 7. n. 27.*

§. VII. Et hæc dicta ſufficiant de Jure cudendæ ac mutandæ monetæ, cùm autem non abs re eſſe videatur de monetæ corruptoribus aliquid in medium proferre. Statuimus, quod monetā qui corrumpant, tingāt, vel alio modo lædant, crimē falſi committere ac pœnæ maxime reos eſſe, imò & eos qui monetam formaverint absq; privilegio legitimè quæſito in crimen Majeſtatis incurrere *Dn. Conrad. Carpzov. B. M. diſput. de Regal. Th. 41.*

Google

Th. 42. Chriſtoph. Beſold. diſſert. Polit-Jurid: de jur. Majeſtat. Stren. ac Nobiliſſ. Dn. Zachar. Brühſchenck/ von Lindenhorn *diſput. de crimin: læſæ Majeſtat: Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 26. l. 2. c de Falſ. Monet.* cujus pæna ſecundum jus commune ignis eſt, *Conſtitut: crimin: Carol. V. art. III.* ubi hæc verba habentur; Die ſollen nach Gewohnheit und Rechten mit dem Feuer vom Leben zum Tode geſtrafft werden. Sed quum hæc non ordinaria pœna falſæ monetæ ſit, quippe *in l. ult. c. de Falſ. monet:* in ſpecie nulla pœna exprimitur, ſed ita delinquens pœnam, quam meretur excipere debere dicitur, & judicis arbitrio puniendus eſt *Sixtin de Regal l. 2. c. 7. n. 3.* Qui veri ac juſti ponderis ac valoris monetam propriâ auctoritate percuſſerint, in crimen læſæ majeſtatis incurrere eosq; gladio puniendos eſſe teſtantur ſæpiſſimè citati *Magnif. Dn. B. Carpzov. B. Comment. in L. R c. 8. ſ. 7. n. 7. Dn. Conrad. Carpzov. B. M. diſputat. de Regal Th. 42. prænominatus Dn. Zach:* Brühſchenck/ von Lindenhorn/ *diſp: de Crim. læſæ Majeſtatis Th. 10. Nicol Sabancor. diſputat. Jurid. de Regal. Th. 25 inquiens.* Qui illud jus feriendi monetam non habent, quamvis non adulteretur, pœnas ſceleris dependent: *Johann. Bodin. l. 1. de Republ. c. 10. Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 109.* Dicitur autem is adulterare monetam, qui illam radit. vel tingit, hoc eſt Auro vel argento cooperit, ut aurea vel argentea tota videatur. *Beierling. in Lex: ſuo Lit: M.* Poteſt verò id tribus modis fieri (1.) Ratione materiæ, quæ pura non eſt, ſed admixtam habet vilioris metalli ſpeciem (2.) Ratione ponderis, ut deſtituta ſit, pondere conſtituto (3.) Ratione Formæ; Si non habeat impreſſionem monetæ currentis. *Beierling. l. d.* videri etiam poteſt, der peinlichen Halsgerichts Ordnung *artic. 3.* cujus verba hæc ſunt: In dreyerley weiſe wird die Müntze verfälſchet (1.) Wann einer unrecht

Metal

Metal zur Müntze ſetzet (2.) Wann einer der Müntze ihre rechte ſchwere gefehrlich benimt (3.) Wann einer betrüglicher weiſe eines andern Zeichen darauf ſchlägt. Falſam itaq; cudens monetam reus læſæ majeſtatis dicitur. *Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 24. Rumlin. diſſert. 8. ad A. B. c. 10.* Qui ergò monetam partim tinxerit, partim finxerit, jure antiquo, ſi liber eſt, ad beſtias damnatur, ſi ſervus, ultimo ſupplicio adficitur *l: 8. D. ad l. Cornel. de Falſ. Sixtin. de Regal: l. 2. c. 7. n. 130. Nicol: Sabanc. diſput. Jurid: de Regal: Th. 25. & l. 2. C. de Falſ. Monet*: ubi iis, qui falſam cudunt monetam, nummos falſos fuſione formant, flammarum exuſtionem paratam eſſe debere Imperator dicit. Et jure communi adulterans & falſificans monetam, quando ab eo fit, qui poteſtatem non habet exuritur. *Beierling. lex. ſuo lit. M. Magnif. Dn. Bened. Carzov. Comment. in L. R. c. 8. ſ. 7. n. 7. Heid. Philoſoph. Polit. Syſtemat. c. 3. de Rerumpubl. adjument: Nicol: Sabanc. diſput. de regal. Th. 25. l. 2. C. de Falſ. Monet. Illuſt ac Generoſ. Dn. Veit.* Ludwig von Seckendorff *parte 3.* des Teutſchen Fürſten Staats inquit, den Müntzern aber die andern die Müntze veringern / verfälſchen / beſchneiden / ſeigern / ungebührlich aufwechſeln / und aus dem Lande bringen / allerhand hohe Straffen an Leib / Ehre und Gut bevorſtehen und in der Ordnung enthalten ſeyndt.

§. VII. Placet hic adducere diverſorum populorum pœnas monetæ adulteratoribus impoſitas. Apud Ægyptios illorum, qui monetam circumciderant aut adulterinam cuderant, aut pondera vel inſignia immutarant, aut falſis literis inſcripſerant, manus ambæ amputabantur *Plurim: Reverend. Dn. Balthaſ. Cellar. th. 15. Polit. §. 19.* Ut quæ corporis pars peccaſſet etiam pœnas lueret per univerſam vitam *Diodorus l. 1. c. 6.* Apud Svecos qui adulterina moneta alios deceperunt, ita

 ſunt

ſunt puniti, ut monetam illi colliquarent, & in eum falſarios vivos immitterent, vel in ſublimiore trabe circumligatos per totum corpus moneta undiq; ſplendente his gulam frangerent, *Conr. Dannhauer. quaſtion. Polit. 103.* Qui ex Olai *l. 6 c. 13. recenſet.* In Gallia cacabis oleo bulliente plenis injecti necabantur. In Hiſpania laqueo ſuffocabantur: In imperio autem noſtro Roman-Germanico ſimili more antiquo flammis mancipantur atq; traduntur, *Magnif. Dn. Bened. Carpzov: Comment: in L. R. a. 8. ſ 7. n. 7. Laudat. Dn. Balth Cellar. 15. Polit. § 19.* quod ſupplicium quidem atrociſſimum, ſed non minus atrocia ſunt illa furta publica, quæ committunt, *Heid. in Polit. Syſtemat. c. 3.* de Rerumpubl adjument: quæ tamen pœna hodie non ſtatim tam ſtrictè obſervatur, ſed nonnunquam mitigatur & arbitrio judicis delinquens punitur, vel in corpore vel in bonis, ut dilucidè ac perſpicuè conſtat ex *R. J. Ferdinandi Imper. de ann. 1559.* §. Hierauf ſetzen/ ordenen und wollen wir daß obgemeldete ringerer ꝛc. & §. So dann ein ſolcher Verbrecher betreten/ ſoll er eingezogen/ und an Leib und Gut/ oder am Leib allein oder am Gut allein nach Gelegenheit und Geſtalt ſeines Verbrechens geſtraffet werden ꝛc. Tandem etiam pœna dignus eſt is, qui cum prohibere tale quid poſſet, & tamen non prohibuit. *Sixtin: de Regal: l 2. c. 7.* addit: Monetæ falſæ criminis conſcios etiam puniendos eſſe. Item domus, in qua fiat, ſi incuria Domini factum ſit, fiſco adjudicetur, niſi Dominus quamprimum hoc ſcelus reſciverit, Magiſtratui prodiderit *l. 1 c. de. Falſ. Monet: Sixtin: de Regal: l. 2. c. 7. n. 116.* Ultimum quoq; erit de Monetæ ſubjectione paucula in medium proferre. An ſcilicet ex charactere ſive pecuniæ imagine vel nota ac figurâ impreſſâ (dem Schlag oder Gepräge) populi alicujus ſubjectio oſtendi queat, ut populus illum, cujus

mone-

monetam uſurpat, tanquam ſuperiorem venerari & colere debeat? Videtur monetæ inſcriptio & imago Principis ſubditos ſubjectionis convincere *Caſſiod. l. 6. varior. c. 7.* Inde Servator noſter ipſe Judæis atq; Herodis Proprincipis miniſtris tentare atq; eludere Eum conantibus, dixit, ut porrigerent numiſma, ſimul percunctans, cujus ſignum atq; ſubſcriptio denarii ſibi traditi eſſet? Quibus adfirmantibus, eſſe Cœſaris, optimè reſpondit, eosq; ſubjectionis monuit, inquiens: Ergò Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, & DEO quæ DEI, date, *Matth. c. 22. v. 18. 19. 20. ad 21.* Attamen, quamvis hoc apud Judæos locum habuerit, generaliter tamen intelligi nequit, & ad omnes applicari. Nonne in Germania utimur ducatis, taleris, qui ſignum aliorum Regum &c. repræſentant, at quis illos tanquam ſuperiores ac Dominos agnoſcet, & ſe illorum ſubditum profitebitur? Hæc pro ratione temporis atq; ingenii tenuitate dicta ſufficiant: Interea DEO Triuno ſit Laus, Honor & Gloria!

NObile quod ſpecimen dedetis de Jure monetæ;
Hoc tua demonſtrat pagina docta ſatis:
Perge viâ cœpta Themis & tua Patria ſolvent
Præmia per multos non moritura dies.

Per Eximio Dn. Reſpondenti eruditæ Diſputationis Autori gratulab. adpoſ.

PRÆSES.

QUo Magnus Pater, & quo Magnus Avunculus ivit,
Contendis ſtudiis ſedulus usq; tuis.
Quicquid civilis tradit prudentia, diſcis;
hinc nata eſt chartis docta Moneta tuis.
Junge etiam Leges K[illegible] doctisſime Patris
Sic veniet quondam gloria lausq; Tibi.

Ita Pereximio Dn. Reſpondenti grat.

Chriſtoph. Philip. Richter/ D. Com. P. C. P. P.
Collegii Jurid. Ordin. & h. t. Decanus.

Quæ nitidos circa nummos ſit ſumma poteſtas,
Principis ex doctâ diſſeris arte tuâ.
Pergas, ſectaris magni veſtigia Patris,
Atq; tuum ſtudium proſperet, opto, Deus.

Germanæ Sororis filio ex animo gratulatur

Georg Adam Struve, D.

IN regione ſtatum fauſtum, non ultima cura,
mi CRULLI, Themidos, juſta moneta notat.
Hacce theſes verò, qua jam de jure moneta
tradis, de ſtudiis optima ſigna ferunt.
Cujus eam regis jus eſt cudiſſe, moneta
jconem ad vivum ritè referre ſolet.
Iconem verum hocce tuum dat lemma moneta
ſcitè de ſtudiis, ingenioq; tuo.
Perge, beatus eris fructu, quem ferre labores
contendunt, & eris dignus honore novo.
Urgens fama tibi ſtimulus ſit clara Parentis,
lumina cui dare te ſplendidiora decet.
Apprecor hoſce tibi igniculos, en! pectore toto.
Huic voto Numen pondus ineſſe ſinat.

fauſtæ gratulationis ergò Lmq; adjiciebat

Gothofredus Mœbius D. P. P. Medicus Elect. Brand. necnon Admin. ArchiEpiſc. Magdeb. Fac. Med. p. t. Decanus.

CArmina docta canam? canerem, niſi Svada negaret.
Præſtent hoc alii: cœpta ſecunda precor.

Adponebat

Optimis auſis Per Eximii DN. KRULLII, Amici & Conſal. ſui pl. dilecti feliciter adprec.

Chriſtianus Carolus Schalling / D. Cur. Prov. Saxon. Jenenſ. Advoc.

JUra monetarum, CRULLI, perquiris abundè
larga monetarum copia te exhilaret.

fundeb. ἐκ τῆ πρoχείρου

Philippus Horſt / P.P. Salanæ Senior.

F I N I S.

Digitized by Google